

Галина Гримашевич
ЛІТЕРАТУРНА МОВА ТА ДІАЛЕКТ У НАУКОВІЙ І ТВОРЧІЙ
СПАДЩИНІ ІВАНА ФРАНКА

Важливу роль в історії української мовознавчої думки, як і в історії української культури, літератури, філософії, критики та інших галузей науки, відіграв Іван Франко — людина енциклопедичних знань і далекосяжних поглядів, Титан українського духу, Титан праці, Каменярь, діяльність якого припадає на кінець XIX — початок XX століття, коли українська літературна мова переживала дуже складний етап історичного розвитку, оскільки на теренах Східної України функціонувала у своїй основі українська літературна мова. Натомість на території Галичини була азбучна війна між москвофілами та народовцями, що, на думку І. Матвіяса, вплинуло на стан української літературної мови в зазначений період, який був зумовлений складними історико-політичними обставинами життя українського народу й пов'язаний із попередніми етапами розвитку його мови [1]. З огляду на зазначене вище зауважимо, що в період, у який довелося жити й творити Іванові Франкові, на теренах України існували два варіанти літературної мови — східноукраїнський і західноукраїнський. Іван Франко як представник другого варіанту був змушений працювати в умовах, коли поряд із літературною мовою на народній основі існувало «язичіє». Саме цей факт спричинився до того, що твори письменника дають яскраву картину мовної ситуації в Галичині, оскільки в них, написаних на різних етапах творчості, відображені і «язичіє», і бойківський говір, і гуцульський діалект, і галицько-буковинські діалектні риси, й унормований тип літературної мови на народній основі. Звичайно, Іван Франко — насамперед людина, на яку теж мали вплив різні тогочасні течії та напрями, про що він писав сам: «... школа, граматики спори язикові прибили і закаламутили чистоту народної мови» [6, т. 1, с. 20–21], а також москвофільство. Підтвердженням цього є рання творчість Івана Франка, зокрема повість «Петрії і Довбушуки», збірка «Баляди і розкази», ранні драматичні твори («Три князі на один престол» та ін.), у яких поряд із діалектними елементами, функціонують елементи язичія, що Галина Гримашевич Літературна мова та діалект у науковій і творчій спадщині Івана Франка 63 дало підстави сучасному дослідникові мовотворчості митця І. Ціхоцькому назвати їх «язиковими скоками» Івана Франка й зауважити, що «...після язикових скоків ранніх текстів Франко звертається до мови, яку знав і розумів найкраще. Мовний вакуум, що виник після відмови від строкатої «язичної практики», мало компенсувати хоч і не вироблене літературно, втім монолітне в своїй основі живе мовлення народу» [7, с. 74], що свідчить про важливу роль діалектних елементів у ранній і пізнішій творчості Івана Франка. Пізніше Іван Франко називав москвофільство «національним парадоксом» і «національним гібридизмом», з упевненістю зауважуючи, що «етимологічна доктрина, на вид невинна, наукова, консервативна, довела до витворення язикового і ідейного макаронізму та гібридизму ... сей осібний язик мав усі прикмети гриба, що точить дерево: сам непродуктивний, він не тільки відділював себе від живої южноруської мови, але старався шкодити їй,

плюгавити її, загиджувати в очах нетямущих» [6, т. 29, с. 166]. У статті «Двоязичність і дволичність» наявна дефініція екзистенційної та креативної сутності мови, на відміну від москвофільства: «Дволичність у тім, що ті люди, віхрещуючися всіма силами від належності до одної, української національності і заперечуючи навіть її існування, з другого боку самі власно фігурою давали доказ, що не належать до тої другої — «русской» національності, якої членами величали себе. При живо розвинених національних почуттях у чехів, словаків, німців, поляків і т. і. вид таких національних парадоксів справді не міг будити симпатії до себе» [6, т. 45, с. 413]. З огляду на величезну літературну спадщину Івана Франка передовсім вважають письменником, тому його творчість насамперед була в полі зору літературознавців. Хоча варто зауважити, що водночас Іван Франко був сумлінним текстологом, тонким діалектологом чи навіть етнолінгвістом, студіював палеографію, етимологію та досліджував семантику слова, вивчав українську ономастику, хоча це далеко не повний перелік того, з чим увійшов відомий учений до нашого (та й світового) мовознавства, чим зумовлений неабиякий інтерес до його мовотворчості (О. Білецький, І. Білодід, М. Білоус, І. Грицютенко, В. Грещук, Ф. Жилко, І. Ковалик, Н. Корнієнко, М. Кравченко, М. Онишкевич, І. Петличний, В. Токар, Л. Фатейкіна, З. Франко, С. Шаховський, М. Якубець та ін.). Василь Стефаник, Іван Франко, Андрей Шептицький у контексті культурно-історичних процесів кінця XIX–XX століть

64 Як великий мовознавець, Іван Франко глибоко усвідомлював, яку роль відіграє мова загалом у людському житті, про що свідчать такі його слова: «...при допомозі мови чоловік заспокоює потреби свого чуття й свого розуму, своєї пам'яті й своєї фантазії» [6, т. 40, с. 7]. Основну роль у розбудові української літературної мови він віддавав письменникам, які, на його думку, повинні постійно збагачувати, удосконалювати й розбудовувати літературну мову, дбаючи при цьому про її чистоту і загальнодоступність. порушена в нашій статті проблема не є новою, оскільки питання про роль і місце Івана Франка в історії української літературної мови, його погляди на літературну мову та діалекти, їхній взаємозв'язок зауважувало багато дослідників у XX ст. (І. Білодід, В. Голяк, Є. Дмитровський, Ф. Жилко, Я. Закревська, Н. Корнієнко, В. Лев, Ф. Медведєв, І. Олійник, І. Осипко, І. Петличний, Л. Полюга, З. Франко та ін.), які проблему взаємодії загальноукраїнської та західноукраїнської стихій у мові Івана Франка розглядали відповідно до того часу, у який вони творили й проживали. Водночас зацікавлення означеною темою не припинилося і у XX ст., про що свідчать напрацювання М. Лесюка, І. Ціхоцького, А. Улянич, І. Матвіяса та ін. Мета статті — за допомогою інтерпретації поглядів Івана Франка на літературну мову та діалекти довести, що вишукана загальнонародна, загальноукраїнська мова, якою досконало володів Іван Франко, мала надійне підґрунтя й опертя — народне західноукраїнське мовлення, яке, починаючи з перших творів і закінчуючи останніми, виразно простежуємо в його поглядах і художніх творах (згадаймо твердження С. Шаховського про те, що розуміння значення загальнолітературної мови не змінювало мовної практики самого Франка,

діалектні форми лишалися у нього аж до останнього твору. У такого письменника, як Франко, це не стихійна випадковість і не наслідок виховання, а життєва потреба, також усвідомлена і декларована [8, с. 150]), які стали джерелом для дослідження функціонування діалектної лексики в мові творів (поетичних, прозових і драматичних) Івана Франка таких відомих лінгвістів, як І. Білодід, І. Матвіяс, Я. Януш, І. Ковалик, Н. Корнієнко, Я. Закревська, Л. Лиманчук, І. Ощипко, Л. Полюга, Л. Струганець, А. Улянич та ін. Галина Гримашевич Літературна мова та діалект у науковій і творчій спадщині Івана Франка 65 Зокрема, І. Огієнко, вивчаючи мову Івана Франка, акцентував увагу на тому, що поет і вчений мав багато даних перейти на всеукраїнську літературну мову, але того не зробив, водночас зазначаючи, що Іван Франко багато працював над своєю мовою, тому вона стала найкращою в Галичині [2, с. 224–226]. Важливим як для того часу, так і сьогодні є переконання Івана Франка в тому, що українська мова — окрема мова, а не діалект якоїсь іншої мови, що він підтверджував як своїм творчим життям, світоглядом, науковими надбаннями, так і відомими поетичними рядками: Діалект чи самостійна мова? Найпустіше в світі се питання. Мільонам треба сього слова, І гріхом усяке тут питання... Діалект, а ми його надишем Міццю Духа і огнем любові І нестертий слід його запишем Самостійно між культурні мови. Такі слова — полеміка з галицькими москвофілами, які зневажливо ставилися до територіальних діалектів як до «мужичої» мови й намагалися впровадити у функції літературної мови так зване язичіє — штучну книжну мову, створену на основі старослов'янської з домішками елементів російської і староукраїнської мов, витворюючи штучні мовні елементи. Водночас Іван Франко з огляду та ментальність українців глибоко розумів важливість мови богослужіння. Зокрема, високо цінував тих священників, які намагалися мову богослужіння наблизити максимально до народної, оскільки усвідомлював важливість народної (діалектної) мови в цій справі: «Ці книжки мають бути написані так, щоб і неосвічене громадянство могло їх використовувати, отже, народною мовою і опрацьовувати книжки так, щоб вони були легко зрозумілі і до найпростіших, а все ж таки схилялися до досконалішого вислову, щоб у такий спосіб і селянська мова хоч трохи вдосконалювалася, і чернь, призвичаєна до досконалішого висловлювання, легше могла згодом розуміти те, що співається під час богослужіння» [6, т. 27, с. 140], бо «...священники відчують потребу створення літературної мови, Василь Стефаник, Іван Франко, Андрей Шептицький у контексті культурно-історичних процесів кінця XIX–XX століть 66 близької до мови народної, першими практично стають на цей шлях» [6, т. 27, с. 132]. Ця проблема була актуальною й у кінці XX ст. після здобуття Україною незалежності, коли нагальною стала потреба богослужіння в українській церкві. Іван Франко зауважує на подвійному підході до мови як поєднання літературного та народного з елементами церковної мови: «Народна мова вважається за необхідний елемент освіти й популярної літератури, але водночас панує ще шляхетське упередження до цієї мови, як до простацького говору, повного помилок, який вимагає ушляхетнення і розвитку в напрямі асиміляції з мовою церковною» [6, т. 27, с. 140].

Надзвичайно важливу роль у лінгвістично-суспільній аналітиці Івана Франка відіграли події 1848 року, які він означив як «початок нової доби», та 1849–1859 років як «тісні роки» політичної реакції, бо саме в цей період мовне обличчя Галичини набувало більше руських ознак, а мовна полеміка зі сфери обґрунтування відрубності й самостійності української мови, насамперед від польської та всіх слов'янських, переходила до сфери утвердження її суспільно-функціонального статусу, наслідком чого став дозвіл на викладання руської мови в усіх народних школах, де переважають русини, а також у вищій школі, «аби дати руським студентам можливість навчатися своєї рідної мови і таким способом причинитися до розвою тої мови» [6, т. 47, с. 595]. Отже, на думку Івана Франка, яку варто підтримати й сьогодні в Україні, вивчення рідної мови — один зі шляхів її поступу й розвою. Розуміючи важливість літературної мови як фактора консолідації української нації, Іван Франко водночас розумів і важливість діалектного мовлення. Зокрема, актуальними й досі є слова Івана Франка про те, що «...кожна літературна мова доти жива і здібна до життя, доки має можливість, з одного боку, всисати в себе всі культурні елементи сучасності, значить, збагачуватися новими термінами та висловами, відповідними по прогресу сучасної цивілізації, не тратячи при тім свого типу і не переходячи в жаргон якоїсь спеціальної верстви чи купи людей, а з другого боку, доки має тенденцію збагачуватися чимраз новими елементами з питомого народного життя і з відмін та діалектів народного говору» [6, т. 16, с. 337]. Галина Гримашевич Літературна мова та діалект у науковій і творчій спадщині Івана Франка 67 Традиційно дослідники мовотворчості письменника вважали, що бойківський діалект — рідна мовна стихія Івана Франка. Це, звичайно, так, адже його мовна свідомість формувалася на базі рідної йому говірки бойківського Підгір'я, розташованої на бойківсько-надсянсько-наддністрянському порубіжжі, та під безпосереднім впливом тогочасного літературного оточення. У його поетичних, прозових і драматичних творах, як зауважують дослідники, відбиті основні риси бойківського говору, хоча, як зазначає І. Ціхоцький, однозначно говорити про Франка як про письменника бойківського можна хіба так само, як про письменника наддністрянського чи надсянського, тому що виразних бойкізмів у його творах не так і багато, а превалюють діалектні особливості, наявні на значній частині західноукраїнського діалектного простору, очевидно, йому більше імпонувало б визначення «письменник Підгір'я», але такої ареальної одиниці українська діалектологія не знає [7, с. 78]. Діалектизми він використовував як засіб увиразнення зображуваного, тому у його творах наявні такі діалектні елементи, які не ускладнюють сприйняття тексту і не потребують додаткового пояснення, тому що їх значення випливає із самого твору, з умілого авторського опису. Досить вдало, на нашу думку, про використання Іваном Франком діалектизмів зауважує В. Нестеренко, вказуючи, що Іван Франко художні твори не писав діалектом, а лише як великий майстер уміло завітчував свої твори перлинами з бойківських говорів [3, с. 179]. Крім бойківських, Іван Франко використовував гуцульські діалектизми у творах так званого гуцульського циклу «Терен у нозі», «Як Юра

Шикманюк брів Черемош», «Гуцульський король», написаних на початку ХХ ст. під впливом перебування в Криворівні. Він глибоко перейнявся проблемою Гуцульщини. Про важливість збереження елементів народної живої мови гуцулів Іван Франко говорив також у передмові до видання трьох томів «Галицько-руських народних приповідок», у яких представлено стійкі сполучення слів живої розмовної мови, котрі повинні відображати в записі особливості гуцульських говірок: «...важне значення ... географічних ремарок при приповідках, записаних діалектом» [6, т. 38, с. 31]. Василь Стефаник, Іван Франко, Андрей Шептицький у контексті культурно-історичних процесів кінця ХІХ–ХХ століть 68 Узагальнюючи особливості функціонування діалектизмів у прозових текстах Івана Франка, І. Матвіяс констатує, що бойкізми найвиразніше виявляються в лексиці, а використані письменником фонетичні й граматичні діалектизми загалом відображають особливості галицько-буковинської групи південно-західних говорів [1, с. 13]. Зауважимо, що ґрунтовно висвітлив питання літературної мови та діалектів у прозових текстах Івана Франка І. Ціхоцький, присвятивши цій проблемі цілий розділ монографічного дослідження «Мова прози Івана Франка (стилістичні новації)», простежив еволюцію вживання діалектизмів у творчому доробку письменника й зробив висновок про те, що в ранніх текстах бойкізми є нейтральним компонентом художнього мовлення, потрапляють у текст інерційно із лексичного активу письменника, а в пізніших творах з'являються з виразними стилістичними настановами [7, с. 90] Мовна практика цілеспрямованого свідомого використання Іваном Франком бойківських та гуцульських діалектизмів ґрунтувалася на живомовній народній традиції; бойкізми та гуцулізми (насаперед лексичні) використані для відтворення мовного колориту місцевості та мовлення персонажів і для відображення української літературної мови на західноукраїнських землях. На кінець ХІХ ст. (1891–1892 роки) припадає апогей мовносуспільної дискусії про характер української літературної мови, про шляхи розвитку і нормування української літературної мови [4, с. 293], яку започаткував Б. Грінченко статтею «Галицькі вірші». У ній він закидає Іванові Франкові та іншим галицьким письменникам надмірне вживання діалектизмів у їхній творчості, полонізмів і росіянізмів. Відповіддю на це була стаття «Говоримо на вовка — скажімо і за вовка», де Іван Франко говорить про те, що найкращі галицькі письменники переборюють діалектні впливи, що наявність діалектизмів у їхніх творах «не провина, а біда цих письменників, оскільки внаслідок розмежування кордонами різних областей України, внаслідок утисків української літературної мови вона позбавлена можливості вільно розвиватися, позбавлена своїх найголовніших функцій. Він категорично відкидає твердження Б. Грінченка про нелюбов до рідної мови і про нібито свідоме псування її письменниками-галичанами: «Мені бажалось би своїми увагами докинути цеглинку до взаємного порозуміння між україн- Галина Гримашевич Літературна мова та діалект у науковій і творчій спадщині Івана Франка 69 цями і галичанами на полі мовному і таким способом причинитися до полегшення одного дуже важного питання — майбутньої єдності і

одноцілності нашої літературної мови, майбутньої, повторюю, бо тепер ми ще її не маємо і задля звісних, дуже важких причин мати не можемо» [6, т. 37, с. 171], вважаючи «єдиноспасаючим» напрямом літератури шлях до народу, до народної мови, адже саме завдяки використанню діалектизмів у творах ці народні перлини ставали доступними для людності, актуалізувалися й за кращих умов могли стати надбанням літературної мови. Пізніше Іван Франко налагоджує контакти з українською інтелігенцією Східної України, переймається проблемами функціонування літературної мови, обстоює думку про необхідність єдиної української літературної мови, основою якої вважав мову Наддніпрянщини, відшліфовану й оброблену у творах І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, Т. Шевченка, Марка Вовчка, І. Нечуя-Левицького. У ній він вбачав основу того типу, «яким мусить явитися вироблена літературна мова всіх українців, оскільки мова їх творів при незначних відмінностях характеризується великою одноманітністю» [6, т. 3, с. 206]. Водночас дискусія триває в 1892–1893 роках на сторінках львівських журналів «Правда» і «Зоря». Франків голос у цій дискусії — це орієнтація на східноукраїнську основу як більшою мірою діалектно однорідну, ніж західна. Через те в статтях і рецензіях на твори східних письменників Іван Франко відзначав довершеність і чистоту цієї мови. Основним аргументом для нього була мовно-національна єдність галичан і українців: «...літературна мова, мова школи, церкви, уряду і письменства робиться справді репрезентантною національної єдності, спільним і для всіх діалектів рідним огнивом, що сполучає їх в одну органічну цілість» [6, т. 37, с. 207]. Живучи в тому середовищі, Іван Франко знав і вмів охарактеризувати стан тогочасної літературної мови, зумів пояснити причини появи та існування західноукраїнського і східноукраїнського варіантів літературної мови. Але пізніше він по-інакшому подивився на зауваження Бориса Грінченка, обміркував їх і зазначив, що Борис Грінченко порушив важливу справу мовної незгоди між Східною Україною і Галичиною і загалом правильно визначив шляхи розвитку української літературної мови. Він закликав захі- Василь Стефаник, Іван Франко, Андрей Шептицький у контексті культурно-історичних процесів кінця XIX–XX століть 70 дноукраїнських письменників працювати над витворенням такої мови, яка ґрунтувалася б на загальнонаціональній мовній основі: «Писатель мусить поперед усього владати добре мовою свого народу, і то не мовою одного села, одного повіту або одної губернії, але мовою такою, котра була б однаково своя, зрозуміла і люба всім повітам, губерніям та селам, мовою літературною, мовою школи і інтелігентного товариства», тобто він виступає проти орієнтації літературної мови на якийсь один говір, а закликає зберігати загалом у літературній мові живе народне мовлення: «Для успішного розвитку потрібні інституції національні і передусім національна мова, без якої виховання народу не може зробити бажаного поступу, разом зі втіленням нашого суспільного ідеалу та мета буде досягнута сама собою» [6, т. 45, с. 462]. Найпереконливіше, на нашу думку, проблема взаємодії літературної мови та діалектів, ролі діалектів у формуванні і функціонуванні літературної мови порушена у статті Івана Франка «Літературна мова і діалекти», у якій автор

доводить неможливість існування літературної мови без діалектної. На його думку, «...живий язык можна і треба студіювати, як живу рослину, але не слід засушувати і заковувати в мертві правила і формули» [6, т. 37, с. 205–206]. Іван Франко вважав, що освічений люд черпав зразки української мови з живого джерела, з уст народу: «Кожна літературна мова доти жива і здібна до життя, доки має можливість, з одного боку, всисати в себе всі культурні елементи сучасності, а з другого боку, доки має тенденцію збагачуватися чимраз новими елементами з питомого народного життя і з відмін та діалектів народного говору» [6, т. 37, с. 207]. Усе зазначене вище дає підстави стверджувати, що Іван Франко вже на той час чітко усвідомлював, що літературна мова не може функціонувати й розвиватися, якщо вона не поновлюється неологізмами та не має тенденції до збагачення живодайними діалектними рисами. Багато діалектних елементів Іван Франко вважав загальнонаціональним надбанням і пропагував їх мовою своїх художніх творів, сподіваючись, що вони органічно ввійдуться в єдину українську літературну мову. Крім того, він був упевнений, що взаємодія літературної мови та діалектної — необхідна умова функціонування української мови як мови українського етносу.

Галина Гримашевич Літературна мова та діалект у науковій і творчій спадщині Івана Франка 71

Уживання діалектизмів — самобутня та індивідуальна риса мови Івана Франка, яка наближує мову його творів до народної розмовної мови, незважаючи на деякі закиди про штучність або надуманість стилю Івана Франка, адже це звичайні західноукраїнські говіркові слова, споконвіку тут уживані, але відмінні від літературної мови. Упродовж усього життя Іван Франко працював над удосконаленням мови своїх творів відповідно до вдосконалення й унормування літературної мови. Зокрема, у передмові до другого видання збірки «З вершин і низин» він виправляв деякі моменти з попереднього видання, зауважуючи: «Я користувався авторським правом і, не тикаючи основної думки, підправляв мову, вироблення котрої до ступеня мови літературної за останні 20 літ все ж таки значно посунулось наперед, може й не без моєї скромної підмоги» [6, т. 4, с. 150]. Отже, під час перевидання своїх творів Іван Франко підправляв їх мову, наближаючи її до спільної мови для галичан і українців. У радянський час мовознавці, досліджуючи цю проблему, писали тільки про заміну діалектних слів літературними, що було зумовлено ставленням до діалектів в означений період як до застарілого явища, яке засмічує літературну мову, хоча насправді відомо багато випадків того, як Іван Франко, готуючи через 20 років до перевидання свої твори, навпаки, замінював літературне слово говірковим. На перший план він висував питання майбутньої єдності й одноцільності літературної мови. Він прагнув, щоб його твори були однаково зрозумілими як галицьким, так і наддніпрянським читачам. Переробляючи свої твори, він «... дбав про те, щоб мова моєї переробки, не тратячи основного характеру галицькоруського наріччя, все-таки не разила й українців і наближувалася до тої спільної галичанам і українцям літературної української мови, якої витворення так дуже потрібне для нашого суцільного літературного розвою» [6, т. 4, с. 67]. Отже, мовна практика Івана Франка зазнала певної еволюції. Але, як зауважує П.

Тимошенко, «висловлюючись за єдність української літературної мови на східноукраїнському ґрунті, Іван Франко все ж здебільшого не відривався від галицької літературномовної практики. Це обумовлювалося, по-перше, оточенням, у якому він виріс, жив і працював (його друкована продукція Василь Стефаник, Іван Франко, Андрей Шептицький у контексті культурно-історичних процесів кінця XIX–XX століть 72 у зв'язку з царськими урядовими обмеженнями українського слова на Наддніпрянщині поширювалася переважно в Галичині, що вже мала свої літературно-мовні традиції, на які не можна було не зважати), і, по-друге, деякими його суб'єктивними поглядами й уподобаннями, любов'ю до свого рідного, хай і місцевого» [5, с. 77]. Як бачимо, мова наукових, публіцистичних та художніх творів Івана Франка розвивалася й удосконалювалася протягом усього його життя, що є свідченням глибокого проникнення автора в проблеми як діалектної, так і літературної мови. Він розумів, що посісти загальноукраїнське місце в літературі можна лише тоді, коли писати мовою Т. Шевченка, бо в ній лежить основа того типу, яким повинна стати вироблена літературна мова всіх українців. Але водночас був глибоко переконаний, що літературна мова має глибоке коріння, джерело свого творення — діалектну мову, без якої вона не була б такою виразною, досконалою, багатою. Він висунув і втілював у творчість теоретичні засади взаємодії літературної мови з народними говорами, а також указав на важливу роль народних говорів у формуванні і функціонуванні літературної мови. З огляду на це мова наукових, публіцистичних і художніх творів Івана Франка — це органічний синтез кращих надбань розмовно-народної української мови та досягнень тодішньої літературної мови (східноукраїнського варіанта) та західноукраїнського її варіантів. Традиційний погляд на Івана Франка як передусім бойківського письменника у зв'язку з новими дослідженнями його творчості та сучасними напрацюваннями в царині діалектології змістив акценти, що дало підстави дещо по-іншому інтерпретувати його належність з огляду на використання діалектизмів у творах як письменника, який репрезентував у своїй творчості риси надсянськонаддністрянсько-бойківського порубіжжя. Отже, удосконалюючи та постійно пропагуючи й вивищуючи найяскравіші триєдині чинники національного прояву — мову, а через неї культуру та духовність, удосконалюючи українську мову та створюючи за її допомогою літературні перлини, наукові праці, розвиваючи та вдосконалюючи саму цю мову, обґрунтовуючи завдяки їй національну ідею та виробляючи ідеал українськості, Іван Франко своєю титанічною працею і завдяки народній мові унеможливив асиміляцію і загибель української нації. Галина Гримашевич

Літературна мова та діалект у науковій і творчій спадщині Івана Франка 73

Література

1. Матвіяс І. Внесок Івана Франка в українську літературну мову. Українська мова. 2002. № 1. С. 71–77.

2. Митрополит Іларіон. Історія української літературної мови. Вінніпег, 1980. 282 с.

3. Нестеренко В. І. Бойківські лексико-фразеологічні елементи у мові повісті І. Франка «*Boa constrictor*». Мудрий велетень духу і невтомний титан праці : матеріали наук. конф., присвяченої 150-річчю від дня народження та 90-річчю від дня смерті І. Я. Франка. Сімферополь, 2006. С. 178–180.

4. Статтєєва В. Українські письменники про проблеми літературної мови та мовознавства кінця ХІХ — початку ХХ ст. Ужгород, 1997. С. 286–344.

5. Тимошенко П. Д. Фонетичні і морфологічні риси мови Івана Франка (на матеріалі наукової прози). Матеріали міжвузівської конференції, присвяченої І. Я. Франкові. Львів, 1968. С. 76–79.

6. Франко І. Зібрання творів : у 50 т. Київ : Наукова думка, 1986.

7. Ціхоцький І. Л. Мова прози Івана Франка (стилістичні новації). Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 280 с.

8. Шаховський С. Майстерність Івана Франка. Київ, 1956. 193 с.